

του. Ποῦ θὰ βρεθεῖ ἄλλη καρδιά τόσο πονόψυχη γι' αὐτόν; Τὸ ξέρει. Τὸ ξέρει καλά.

Δίχως ἄλλο κι αὔριο θὰ πάει, δὲ θὰ τὸ παραλείψει. Ἄς εἶναι καὶ ψυχοσάββατο, ἄς εἶναι κι ἄλλοι πού θὰ πᾶνε νὰ δοῦνε τοὺς δικούς τους. Τὸ χρωστᾷ τῆς Μαρίνας. Τὸ χρωστᾷ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΚΛΟΥΒΙ

(Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο)

— Τὸ δένδρο εἶναι δένδρο, δὲν εἶναι ἄνθρωπος καὶ μὴ μοῦ τὰ στρίβεις ἔξυπνή μου. Κανένα δένδρο δὲν κατάδικασε τὸ ἄλλο γιατί τὸ εἶδε ἀνθισμένο. Ἡ ἀφεντιά σου ὅμως νὰ δοῦμε ποῦ θαύρη τόπο νὰ σταθῆ μεθαὔριο καὶ ποιὸς θὰ καταδεχθῆ νὰ σοῦ πῆ καὶ μιὰ καλημέρα ἀκόμη. Στάσου κοροῦλα μου μὴ βιάζεσαι, στάσου νὰ φουσκώση ἡ κοιλίτσα σου λιγάκι καὶ τότε τὰ κουβεντιάζουμε. Τότε καὶ μεῖς μὲ τὴ σειρά μας θὰ σοῦ ποῦμε ποιὸς εἶναι ὁ σεβασμὸς καὶ πρὸς τὸν θεό σου καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό σου. Καὶ θὰ σοῦ μιλήσουμε ἀκόμη μὲ τὸν τόκο, θὰ σοῦ ποῦμε γιὰ κάτι νόμους κοινωνικοὺς πού τοὺς λένε καὶ πού τοὺς σέβονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἔκτος ἀπὸ σένα.

— Εἴμεθα σύμφωνοι, μάλιστα, κανένα δένδρο δὲν κατηγορήσε βέβαια ποτὲ τὸ ἄλλο γιὰ τὴν ἀνθισί του, ξέρετε ὅμως τὸ γιατί; Ὅχι, δὲν τὸ ξέρετε, θὰ σᾶς τὸ πῶ ἐγώ, εἶναι πολὺ ἀπλὸ—γιατί ἀνθίζουν ὅλα καὶ ἀνθίζουν ὅλα γιατί καθένα ἔχει τὶς ρίζες του. Ἐχει δικές του ρίζες, ἐντελῶς δικές του ρίζες κάθε δένδρο. Αὐτὸ εἶναι ὄλο. Ἀφίσετε καὶ σεῖς τὶς ρίζες τοῦ ἀτομισμοῦ σας νὰ χωθοῦν καὶ νὰ σκάψουν ἐλεύθερα στὸ μεγάλο χωράφι τῆς ζωῆς, ἀφίσετέ της νὰ θεργιέψουν καὶ νὰ στερεωθοῦν. Πάψετε νὰ εἴσθε παρὰσιτα τῶν οἰκογενειῶν σας. Πάψετε νὰ ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ τότε θὰ δῆτε τί ὄμορφα πού στέκει στὸν ἄνθρωπο ἡ λευτεριά. Τότε θὰ δῆτε πὼς ὅταν δὲν ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ κανένα, κανένας δὲν θάῃ τὸ δικαίωμα νὰ κανονίξῃ τὴ ζωὴ σας σύμφωνα μὲ τὸ γοῦστο του. Τὰ δένδρα τῶν βουνῶν τῆς πατρίδος μου θυμᾶμαι, τώρα πού σᾶς μιλῶ. Εἶδα δενδράκια μικρὰ νὰ φυτρώνουν ἀπάνω σὲ βράχους

ὀλόξερους χωρὶς μιὰ στάλα χῶμα. Εἶδα τὶς ριζοῦλες τῶν
 ποῦ ἦσαν ἴδιες κλωστὲς νὰ χώνονται σταθερὰ μέσα στῆς
 χαραμάδες τοῦ βράχου καὶ εἶδα τὶς κλωστὲς αὐτὲς χοντρί-
 τερες καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές ἀπὸ τὸ παλαμάρι, νὰ ἔχουν
 σπάσει τὸ βράχο καὶ νάχουν στήσει ἀπάνω του γερά κι'
 ἀτράνταχτα ἓνα ὠραῖο καὶ ὑπερήφανο δένδρο γιομάτο ζωή,
 γιομάτο ἀκμή. "Ε! ἦταν ἓνα θαυμάσιο θέαμα τὸ δένδρο
 αὐτὸ καὶ γιὰ τὴ σκέψι καὶ γιὰ τὴν ὄρασι κάθε παρατηρη-
 τοῦ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ δῆ λιγάκι πιὸ βαθειὰ ἀπὸ τὸν
 ἄλλο κόσμον. "Εκεῖ νὰ βλέπατε μὲ τὶ πεποίθησι δεχότανε τὸ
 πάλεμα μὲ τὸν ἀγέρα καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς φύ-
 σεως καὶ πῶς τᾶπερνε σὰν παιγνίδι, σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε.
 "Ἐλάτε νὰ παῖξουμε, δὲν σᾶς φοβοῦμαι. Οἱ ρίζες μου εἶναι
 τόσο δυνατές. Μὴ μοῦ ἐπαναλάβετε. «Τὰ δένδρα εἶναι δέν-
 δρα, δὲν εἶναι ἄνθρωποι», γιὰτὶ κάνετε λάθος. Καὶ τὰ
 δένδρα καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ κάθε ἄλλη ζωικὴ ἐκδήλωσις,
 κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο νόμον δουλεύουνε. Κάτω ἀπὸ τὸ νόμον
 τῆς ἀναπαραγωγῆς, κάτω ἀπὸ τὸ νόμον τῆς διαιωνίσεως
 τοῦ εἶδους. Ἀνθίζουν τὰ δένδρα, ἀνθίζουν οἱ ἄνθρωποι,
 ἀνθίζουν τὰ πάντα ὅταν ἀκούσουν τὴ θεία αὐτὴ προσταγή.
 Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ ἐγώ. "Ἐδωσα τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ καὶ
 τὰ τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἀνθρώπῳ. Γιὰτὶ λοιπὸν ἡ κοινωνία
 θὰ μὲ καταδικάσῃ, γιὰτὶ θὰ μὲ περιφρονήσῃ; Ποιὸν ἔβλα-
 ψα, ποιὸν ἀδίκησα; Ποιὸν ἀδίκησα μὲ τὴν πράξι μου αὐ-
 τὴ ποῦ ἐξ αἰτίας τῆς μὲ φωνάζετε ἀτιμὴ καὶ ἀνήθικη; Θὰ
 ἦμουν μήπως ἠθικὴ καὶ τίμια ἂν ἔκαμα ὅπως ἐκάνατε
 ἐσεῖς; Εἶσθε ἠθικὲς καὶ τίμιες ἐσεῖς—καὶ ἔδειξε πολλὲς
 μέσα στὸ πλῆθος—ἐπειδὴ ἐπνίξατε τὰ παιδιὰ σας καὶ γιὰ
 νὰ μὴν ἀνακαλυφθοῦν τὰ ἴχνη τους, τὰ δώσατε στοὺς σκύ-
 λους νὰ τὰ φᾶνε; "Ἡ ἐσεῖς—καὶ ἔδειξε ἄλλες—ποῦ τὰ θά-
 ψατε ζωντανὰ στὰ χωράφια, ἢ ἐσεῖς ἐκεῖ κάτω ποῦ τὰ κο-
 ματιάσατε γιὰ νὰ χωρέσουν μέσα στὶς καταβάθρες τῶν
 σπιτιῶν σας; Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ ἠθικὴ, αὐτὴ εἶναι ἡ
 τιμιότης! Νὰ τὴν χαίρεσθε καὶ σεῖς καὶ ἡ κοινωνία σας
 ποῦ σᾶς τὴν ἐπέβαλε. "Ἐγώ, τὶ θὰ κάμω ἐγώ, ρωτᾶτε; Νὰ
 σᾶς τὸ πῶ ἀμέσως. Τὸ παιδί μου στὴν ἀγκυαλιὰ—τὴν τρομε-
 ρὴ αὐτὴ ἀπόδειξι τῆς ἀτιμίας μου—καὶ θὰ βγῶ στὸν κόσμον
 νὰ διαλαλήσω τὴν ἀνηθικότητά μου, αὐτὸ θὰ κάμω. "Ὁ
 κόσμος; "Ἄς πῆ ὅ,τι θέλει ὁ κόσμος. Γιὰ μένα δὲν θὰ ὑπάρ-
 χῃ οὔτε αὐτός, οὔτε τὰ λόγια του τὰ πικρά, οὔτε ἡ περι-
 φρόνησίς του, μονάχα τὸ παιδί μου θὰ ὑπάρχῃ. Αὐτὸ θὰ
 βλέπω, αὐτὸ θὰ ἀκούω κι' αὐτὸ θὰ εἶναι ὅλος ὁ κόσμος
 γιὰ μένα. "Ὅσο γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἠθικὴ ποῦ χαίρεσθε

σεῖς, ἄς μὴ μ' ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς ποτὲ νὰ σᾶς μιμηθῶ γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσω.

— Μὴ μᾶς κατηγορεῖς καὶ μὴ μᾶς κάνεις τὴ σπουδαία γιὰτὶ ἴσια κι' ὅμοια μὲ μᾶς δὲν εἶσαι, ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ μας. Ἐμεῖς ἐσφάλαμε ἢ μᾶλλον μᾶς ἔσυραν εἰς τὸ σφάλμα ἄλλοι, ἀλλὰ δὲν ἐχάσαμεν οὔτε τὴ συνείδησί μας οὔτε τὴ φιλοτιμία μας καὶ μόλις ἀντιληφθήκαμε τὸ κακὸ πὺν μᾶς ἔκαμαν δὲν ἐδιστάσαμε νὰ μεταχειρισθοῦμε κάθε μέσο γιὰ ν' ἀποκτήσουμε τὴν ὑπόληψί μας ἀπέναντι τῆς κοινωνίας. Εὐτυχῶς τὰ καταφέραμε, ὁ κόσμος δὲν ἔμαθε τίποτα καὶ τῶρα πιά, δόξα σοι ὁ Θεός, εἶναι σᾶν νὰ μὴν ἔγινε τίποτα. Ἐσὺ ὅμως ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ μᾶς, τὸ θέλησες μονάχη σου καὶ μάλιστα μεταχειρίστηκες κάθε ξετσιπωσιὰ γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃς. Γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα πὺν κλαῖμε μεῖς διότι μᾶς συνέβη, καυχᾶσαι σὺ διότι τὸ κατόρθωσες. Αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ νομίζουμε ν' ἀποδείξῃ πόσο ὑψηλὰ βρισκόμαστε ἔμεῖς καὶ πόσο χαμηλὰ κυλιέσαι ἐσύ.

— Ἐγὼ εἶμαι πολὺ χαμηλά, ἐσεῖς πολὺ ὑψηλά, αὐτὸ πάει καλά. Ἡ κοινωνία δὲν ξέρει τίποτα καὶ εἶναι σᾶν νὰ μὴν ἔγινε τίποτα. Αὐτὸ μοῦ φαίνεται πὺς δὲν πάει καὶ τόσο καλά. Ἡ κοινωνία ναὶ δὲν ξέρει τίποτα ξέρει ὅμως κάποιος ἄλλος — αὐτὸς ἀκριβῶς πὺν ἐδοξολογήσατε πρὸ ὀλίγου.— "Ὅταν θὰ σᾶς ρωτήσῃ λοιπὸν αὐτὸς ὁ κάποιος. Τί κάματε τὰ παιδιὰ σας; Τί κάματε τὰ παιδιὰ μου; Τί ἀπάντησι θὰ τοῦ δώσατε δυστυχισμένες; Μήπως τὴν ἀπάντησι πὺν τούδωσε ὁ Κáιν; . . .

Ἐσώπασαν αὐτὲς καὶ ὑπεχώρησαν λίγο, ἀλλ' ἀμέσως ἤρθαν μπροστὰ ἄλλες πὺν μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ καὶ μὲ τὸ ἴδιο ὕφος ἄρχισαν νὰ λένε:

— Βέβαια, ἔκαμαν λίγο ἄσκημα αὐτὲς, ἀλλὰ καὶ σὺ ἔκαμες ἐπίσης ἄσκημα. Δὲν ὑπάρχουν μήπως ἄλλες καταστάσεις, δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι δρόμοι παρὰ μοναχὰ ἐκεῖνος πὺν τράβηξες ἐσὺ κι' ἐκεῖνος πὺν τράβηξαν ἐκεῖνες; Ὁ δίκος μας δρόμος δὲν σοῦ ἄρεσε; Δὲν μπορούσες νὰ περιμένῃς; Πὺς περιμένουμε ἔμεῖς; Ἡ μήπως νομίζεις πὺς μοναχὰ τὸ δικό σου αἷμα βράζει; Ἄμ τὰ ξέρουμε καὶ μεῖς αὐτὰ καὶ τὰ αἰσθανόμεθα, ἴσως περισσότερο κι' ἀπὸ σένα, ἀλλὰ βλέπουμε καὶ λιγάκι παραπέρα, βλέπουμε τὰ κατόπιν καὶ γι' αὐτὸ περιμένουμε. Δὲν θέλουμε νὰ ντροπιάσουμε τῆς οἰκογένειές μας. Δὲν θέλουμε νὰ σκύβουν τὸ κεφάλι τους ἐξ αἰτίας μας. Θέλουμε τὸ μέτωπό μας νὰ εἶναι καθαρὸ καὶ τίμιο μπροστὰ στὸν κόσμον γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ἀντικρῦζουμε

τὸν καθένα ὑπερήφανα. Ἔτσι εἵμαστε μεῖς, τὰ δαμάζουμε ἑμεῖς τὰ πάθη μας, τὰ κυβερνοῦμε ἑμεῖς. Δὲν τ' ἀφίνουμε νὰ μᾶς ρεζιλέψουν. Ἐδῶ σὲ θέλω ἂν εἶσαι παληκάρι νὰ καθίσῃς νὰ περιμένῃς. Τὸν ἴδιο τὸ χάρο νὰ περιμένῃς γιὰ γαμπρὸ ἂν δὲν σοῦ τύχῃ ἄλλος. Ἄν ὅμως ἔρθῃ βολικὰ ἡ τύχῃ καὶ παντρευτῆς κάποτε θὰ μπῆς μέσα στὸ σπίτι τοῦ ἀνδρός σου τίμια καὶ δοξασμένη. Θὰ μπῆς μέσα στὸ σπίτι σου μὲ τῆς εὐλογίης τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ τῆς εὐχῆς τῶν γονιῶν σου, μὲ ὅλου τοῦ κόσμου τῆς εὐχῆς. Μάλιστα αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, ὁ σωστὸς δρόμος καὶ ὄχι αὐτὲς οἱ μπομπές καὶ τὰ ρεζιλιέκια ποὺ κατασκεύασες τοῦ λόγου σου κι' ἔχεις καὶ τὴν ἀξίωσι νὰ σὲ μιμηθῇ ὅλος ὁ κόσμος. Τί διάβολο τὴν ἀλεποῦ μὲ τὴν κομμένη οὐρὰ θέλεις νὰ μᾶς παραστήσης; Τὰ δένδρα τ' ἀνθισμένα, λέει, καὶ θὰ κάμῃς ὅπως κάνουνε τὰ δένδρα κι' ἓνα σωρὸ ἄλλες ἱερολογίης. Ὅρίστε, κόπιασε, πήγαινε νὰ ζήσης μὲ τὰ δένδρα καὶ κάμῃς ὅπως ἀρέσει εἰς τὰ δένδρα. Ἄν ὅμως μείνῃς μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὁφείλῃς νὰ κάμῃς ὅπως ἀρέσει εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅφείλεις δηλαδὴ νὰ ὑπακούσης καὶ νὰ σεβασθῆς τοὺς νόμους των, τοὺς κοινωνικοὺς νόμους, ἄλλοιῶς ἡ τιμωρία, μιὰ τιμωρία σκληρὴ καὶ σύντομη σὲ περιμένῃ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἀνάγκασε κι' αὐτὲς τῆς δυστυχησμένῃς νὰ φθάσουν ἴσαμε τὸ ἐγκλημα. Ἐγκλημάτισαν γιὰ νὰ σωθοῦν καὶ νὰ σώσουν. Κακὸ καὶ ὀλέθριο βέβαια τὸ ἐγκλημα, ἀλλὰ τί νὰ κάμουν; Ἦταν ἀνάγκη νὰ καταφύγουν ἴσαμε αὐτὸ γιὰ νὰ προλάβουν ἄλλα ἐγκλήματα μεγαλείτερα καὶ περισσώτερα. Ἄλλωστε δὲ μπρορὲς ν' ἀρνηθῆς καὶ σὺ ἡ ἴδια τί πετσοκομὸς θὰ γινότανε μὲ τῆς οἰκογένειῃς των καὶ μὲ τῆς οἰκογένειῃς τῶν ἀπατεῶνων ἂν συνέβαινε νὰ μαθευτῇ τὸ πρᾶγμα. Ἦ μήπως τολμᾶς νὰ φαντασθῆς πὼς λέγοντας ὅτι ὑπετάχθησαν στοὺς φυσικοὺς των νόμους ἔφθανε, καὶ ἐπομένως ὅλα θὰ τελείωναν μέλι γάλα; Ἄν εἶναι ἔτσι νὰ μᾶς συμπαθᾶς, γιατί σὲ μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ πιστέψουμε ὅτι μυαλὸ λογικοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τα σαχλολογήματα.

— Δυστυχῶς, εἶπε ἡ Δέσπω, δὲν εἶναι μονάχα αὐτὸ ποὺ δὲ μπορεῖτε νὰ πιστέψετε, εἶναι πολλὰ—ὄχι ποὺ δὲν μπορεῖτε—ἀλλὰ ποὺ δὲν ἀφίνετε τὸ μυαλό σας ἐλεύθερο γιὰ νὰ τὰ φθάσῃ. Ἔχετε τὴ νοοτροπία τῶν σκλαβωμένων πουλιῶν. Δὲν λέω γιὰ τὰ πουλιὰ ποὺ ὅπως δήποτε ἐγνώρισαν τὴν λευτεριά, λέω γιὰ κεῖνα ποὺ γεννηθήκανε ἀπὸ σκλάβους γονεῖς μέσα στὸ κλουβί τους καὶ ποὺ μέσα στὸ αἷμα τους κληρονομικὰ ἔχουνε τὸ μικρόβιο τῆς σκλα-

βιας. Γι' αὐτά, τὸ ἄπειρον ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τοῦ κλουβιοῦ καὶ τελειώνει εἰς τὴν ἄλλη καὶ ἡ ἀπέραντος βλάστησις δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ κιτρινιασμένο φυλλαράκι τοῦ μαρουλιοῦ ποῦ πότε-πότε τοὺς προσφέρουν. Ποτέ τους δὲν ἀναπνεύσανε τὸν ἀέρα τοῦ δάσους, δὲν ἤπιανε ποτέ τους νερὸ κρύο ἀπὸ τὸν ποταμὸ, ποτέ δὲν φάγανε τροφή ποῦ νὰ τὴν ἔχουνε βρῆ μονάχα τους. Οὔτε τοῦ ἀνθισμένου κάμπου τὸ θέαμα εἶδανε ποτέ, οὔτε τὰ μύρα του ἀναπνεύσανε, οὔτε στῶν δένδρων τὶς κορφές ἀνέβηκαν νὰ κλαϊδήσουν. Ἀλλὰ γιατί λοιπὸν κακόμοιρα ποιλάρια σὰς ἔδωσε ἡ φύσις τὰ φτερά; Μήπως γιὰ νὰ πετάτε ἀπὸ τὸ ἓνα ξυλαράκι στὸ ἄλλο ποῦ γιὰ εἰρωνία σὰς ἔχουν βάλει μέσα στὸ κλουβί; Φτωχὰ πουλάκια νὰ ξέρατε τί θλιβερὸ θέαμα παρουσιάζετε! Καὶ γιὰ νὰ μὴν κρυβόμαστε πίσω ἀπὸ τὰ λόγια θὰ σὰς τὸ πῶ ξεσκέπαστα. Σεῖς εἴσαστε τὰ πουλιὰ ποῦ παρουσιάζουν τὸ θλιβερὸ θέαμα, τὰ ἀξιοθρήνητα πουλιὰ σεῖς εἴσαστε. Εἴσθε ὑποχρεωμένες, λέτε, νὰ σέβεσθε τοὺς κοινωνικοὺς νόμους ποῦ τοὺς ἔκαμαν ἄνθρωποι καὶ δὲν εἴσθε ὑποχρεωμένες νομίζετε νὰ σεβασθῆτε τοὺς φυσικοὺς νόμους ποῦ γένηκαν ἀπὸ τὸ Θεό! Ξεχνάτε τὴν ὀργὴ τοῦ Χριστοῦ ὅταν ἐπλησίασε τὴ σκιά καὶ δὲν βροῆκε καρπούς! Ξεχνάτε τὴν κατάρα του; Ἡ τὸ ἄλλο ποῦ εἶπε «Δένδρο μὴ φέρων καρποὺς κόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλεται». Ἀλλ' ἄς τὰ ποῦμε καὶ χεροπιαστά. Ἄν ἡ κότα σας δὲν κάνει αὐγὰ τὴν σφάζετε, ἂν ἡ κασίκα σας δὲν γεννάει τὴν σφάζετε, ἂν τὸ λουλοῦδι ποῦ ἔχετε στὴ γλάστρα σας δὲν ἀνθίσῃ τὸ πετάτε στὰ σκουπίδια. Μὲ ἓνα λόγο, κάθε ζωὴ ποῦ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὰ χέρια σας ἂν δὲν σὰς φέρει ἄλλη ζωὴ καινούργια, τὴν θανατώνετε. Ἔτσι μετράτε σεῖς, αὐτὸ εἶναι τὸ μοναδικὸ σας μέτρο καὶ ὅμως ὑπάρχει μιὰ τρομερὴ προειδοποίησις. «Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρήτε ἀντιμετρηθήσητε ὑμῖν».

— Ὁ Θεὸς ξέρει πόσο μεγάλος εἶναι ὁ πόθος μας νὰ ἐξυπηρετήσουμε καὶ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ ξέρει ἀκόμα καὶ πὼς μᾶς λείπει ἡ δύναμις καὶ γι' αὐτὸ θὰ μᾶς δικαιώσῃ. Πὼς εἶναι δυνατὸν μιὰ γυναῖκα μόνη της νὰ ζήσῃ τὰ παιδιὰ της καὶ τὸν ἑαυτὸν της καὶ μάλιστα τὴ στιγμή ποῦ θὰ εἶναι ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον στιγμισμένη, ἀπὸ δικούς καὶ ξένους; Ξέρεις μονάχα νὰ λὲς λόγια, εὔκολα εἶναι τὰ λόγια, ἀλλὰ ἡ πραγματικότης εἶναι ποῦ φανερώνει πόσα ἀπίδια βάζει ὁ σάκος.

— Ἐχετε ὅλη τὴ διάθεσι ἀλλὰ ὁ Θεὸς ξέρει, λέτε, ὅτι σὰς λείπει ἡ δύναμις πολὺ καλά, ξέρει ὁ Θεός, ξέρετε ὅμως

και σεῖς ὅτι ἂν τὴν ζητήσετε θὰ σᾶς τὴν δώση τὴ δύναμι ;
«Ζητήσατε καὶ θὰ εὑρητε, χτηνήσατε καὶ θὰ σᾶς ἀνοί-
ξουν». Γιατὶ δὲν τὸ κάνετε αὐτό; Ἡ πραγματικότης δει-
χνει, λέει, κ.τ.λ. Ὡστε δὲν ὑπάρχει ἄλλη πραγματικότης
παρὰ μοναχὰ ἡ πραγματικότης τοῦ φυλακισμένου; Σᾶς
τῶπα καὶ πρὶν, ἀναγκάζομαι νὰ σᾶς τὸ ξαναπῶ. Μένετε
σφικτὰ ἀμπαρωμένες μέσα στὴ κοινωνικὴ φυλακὴ καὶ τὰ
μάτια σας καὶ ἡ σκέψι σας καὶ τὸ αἴσθημά σας δὲν βλέ-
πουν ἄλλο ἀπὸ τὶς ἀράχνες πὺν κρέμονται ἀπὸ τοὺς τοί-
χους της. Πραγματικότης φωνάζετε, αὐτὴ εἶναι ἡ πραγμα-
τικότης. Καὶ μένετε μέσα στὴ φυλακὴ καὶ πιστεύετε πὺς
δὲν ὑπάρχει ἄλλη παρὰ μονάχα αὐτὴ. Ὁ οὐρανός, ὁ ἥλιος,
ὁ ἀέρας καὶ τόσες ἄλλες χαρὲς πὺν βρίσκονται στὴν ἀπε-
ραντωσύνη εἶνε λόγια, πραγματικότης εἶναι μονάχα οἱ
γδυμοσαλιάγκοι καὶ οἱ ἀράχνες πὺν βλέπετε μέσα στὴ φυ-
λακὴ. Σὲ κάποια στιγμιαία ξαστεριά τοῦ μυαλοῦ σας, εἴ-
πατε, ναὶ εἶναι ὡραία αὐτὰ πὺν λὲς κι' ὁ Θεὸς ξέρει πό-
σον τὰ ποθοῦμε καὶ μεῖς, ἀλλὰ πὺς; δὲν βλέπεις τὰ σί-
δερα; Ναὶ τὰ βλέπω, τὸ ἴδιο ἤμουνα καὶ ἐγὼ κλεισμένη.
Σὰ φούντωσε ὅμως ἡ ἀγανάκτησις μέσα μου ἕγινα θερηὸ
καὶ τὰ κομμάτιασα αὐτὰ τὰ σίδερα σὰ νᾶταν καλάμια σάπια.
Καλάμια σάπια γίνονται τὰ σίδερα μπρὸς στὴ θέλησι τ'
ἀνθρώπου πὺν τὸν σουβλίζει ὁ πόνος τῆς ἀδικίας. Μιὰ
σκληρὴ, μιὰ τρομερὴ σφραγίδα ἀπάνω στὸ μέτωπο. Ὅχι
μονάχα στὸ μέτωπο, ἀπάνω στὴν ὕπαρξί σου, στὴν ὄντοτη-
τά σου ὀλόκληρη ἀπλώνεται αὐτὴ ἡ σφραγίδα. Ὑστερα
ὅπου κι' ἂν πᾶς, ὅπου κι' ἂν σταθῆς, βλέπεις τὰ κεφάλια
νὰ σκύβουν πονηρὰ τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο καὶ νὰ ψιθυρί-
ζουν χαιρέκακα. Γεροντοκόρη, νὰ ἡ γεροντοκόρη. Κατόπιν
χάχανα πνιγμένα, βλέμματα εἰρωνικὰ καὶ λόγια σκληρὰ καὶ
βάνανσα πὺν σοῦ τρυποῦν τὴν ψυχὴ σὰν σοῦβλες πυρωμέ-
νες μέσ' στὸ καμίνι τῆς κολάσεως. Τί φταίω ἐγὼ; ρωτᾶς.
Τί φταίω γώ; Καὶ κλαῖς καὶ ζητᾶς εὐσπλαχνία. Τοῦ κά-
κου, ὅσο κλαῖς ἐσὺ τόσο δυναμώνουν ἐκεῖνα, τόσο πιὸ δυ-
νατὰ σὲ τρυποῦν. Ὁ πόνος σου, ὁ καῦμός σου, ἡ δυστυχία
σου, ἡ ἀπελπισία σου εἶναι χαρά, εἶναι γλέντι τρικύβεργο
γιὰ τὴν κοινωνία, γλέντι τρικύβεργο εἶναι γιὰ τὴν χυδαία
αὐτὴ πόρνη τὸ δάκρυ σου κι' ὁ ἔξευτελισμός σου. Καὶ
κουβαριάζεσαι σὺ μὲς στὸν ἑαυτό σου καὶ ζαρώνεις κι' ὅλο
ζαρώνεις, ὡς πὺν τὰ καταφέρνεις καὶ γίνεσαι ἓνα σωστὸ
μηδενικό, κλείνεσαι μέσα καὶ λὲς. Μὲ ξέχασαν. ἤσυχασα.
Ποιὸς σοῦ τῶπε; Τὴν ἴδια ὥρα κι' ὅλας ἔχουνε γράψει
ἐπάνω στὸ μηδενικό πὺν σὲ σκεπάζει τὴ λέξι «Ράφι» μὲ

μεγάλα χτυπητά γράμματα. Ἐμπῆκε στὸ ράφι, λένε, δηλαδὴ εἶσαι πεθαμμένη γιὰ τὴ ζωὴ. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ ζωὴ δὲν συμφωνάει μαζί τους καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ σοῦ τραγουδάει τὸ σκοπὸ της. Ἐσὺ ἀκοῦς τὸ γλυκὸ τρογοῦδι της καὶ σκέπτεσαι. Τώρα πιά πού κατήντησα ἓνα μηδενικὸ κανεὶς δὲν μὲ προσέχει. Ποιὸς προσέχει τὰ μηδενικά; Ἄς ἀναπνεύσω, λές, εἶναι εὐκαιρία, δὲν θὰ μὲ νοιαχτῆ κανεὶς, ἄς ἀναπνεύσω λίγη ζωὴ. Ἄς ἀναπνεύσω ἔστω καὶ μέσα στὸ κύκλο αὐτὸ τῆς μηδαμηνότητός μου. Τί; Νὰ ἀναπνεύσης; Ὁχι νὰ μὴν ἀναπνεύσης, νὰ πεθάνης ἀπὸ ἀσφυξία, ἔτσι τὸ θέλουμε ἐμεῖς. Ξέρεις ποιὸς εἴμαστε ἐμεῖς; Ἀντιπροσωπεύουμε τὴν κοινωνία ὁλόκληρη. Ἡ Τιμὴ, ἡ Ἀρετὴ, ἡ Ἠθικὴ, αὐτὲς εἴμαστε μεῖς. Ἡ Δικαιοσύνη, ῥωτᾷς ἐσὺ ταπεινά, εἶναι μαζί σας ἡ Δικαιοσύνη; Σοῦ πετοῦν τὰ σαρκαστικά τους γέλοια γιὰ ἀπάντησι καὶ φεύγουν ἀφίνοντάς σε νὰ πνιγῆς μέσα στὰ δάκρυά σου. Τὴν ὥρα ἐκείνη, ἂν ἔχεις μέσα σου μιὰ στάλα σεβασμὸ στὸν ἑαυτὸ σου καὶ μιὰ στάλα πεποιθήσι στὰ χέρια σου, **ὅτι μπορεῖς νὰ ζήσης μὲ τὰ δικά σου χέρια**, ἔ τότε ὄρμησε σὰν πληγωμένη τίγρις καὶ πνίξε, ξέσκισε, τσαλαπάτησε ὅλες αὐτὲς τῆς ἄτιμες Τιμὲς καὶ Ἠθικῆς—τις φαῦλες αὐτὲς θεότητες—καὶ ξαπολύσου στοὺς κάμπους τῆς ζωῆς σὰν τὸ πρωτόβγαλτο ἀγρίμι. Τρέξε, τραγούδησε, κυλίσου, κάμε ὅτι θέλεις, ἓνα μονάχα πρόσεξε. Νὰ μὴ σοῦ φύγη οὔτε στιγμή ἀπὸ τὸ νοῦ ὅτι εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ ζήσης μοναχὴ σου. Τὸ ὄπλο σου, ἡ δύναμή σου εἶναι ἡ ἀτομικὴ σου ἐργασία. Τὸ ἔχασες αὐτό; Ἐχάθησαν τὰ πάντα καὶ μαζί μ' αὐτὰ ἐχάθηκες καὶ σύ. Τὸ παραεῖπα καὶ ὅμως θὰ τὸ ξαναπῶ ἀκόμα μιὰ φορὰ. Ἡ λευτεριά δὲν κάμει παρέα παρὰ μὲ κείνους μονάχα πού τὴν ταῖζουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια, μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου τους. Καταλάβετε τὸ αὐτό, θέλω νὰ τὸ καταλάβετε καλά, ἐφαρμώσετε τὸ καὶ ὕστερα ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι εὐκόλα. Πῶς θὰ τὸ ἐφαρμώσετε; Κάθε μιὰ ἀναλόγως τῶν προσόντων πού ἔχει καὶ τῶν μέσων πού διαθέτει. Ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε τὰ ἐφόδια οὔτε τὰ μέσα γιὰ νὰ ζήσω μόνη μου, πού πολλές ἀπὸ σᾶς ἔχετε. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν δεῖλιασα, ἀκουσα τὴ συνείδησί μου καὶ τράβηξα τὸ δρόμο πού μοῦ ἔδειχνε ἐκείνη, ἀλλὰ ἄς σᾶς τὰ πῶ καλύτερα μὲ τὴ σειρά.

«Ὁ πατέρας μου δὲν ἦταν πλούσιος, ὅπωςδὴποτε ὅμως εἶχε τὴ σειρά του. Μ' ἔμαθε λίγα γραμματάκια—ἔβγαλα τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τοῦ τόπου μας—καὶ μ' ἀνάθρεψε ὅπως καταλάβαινε ἐκεῖνος. Πρὸ ἑξ ἑτῶν—ἡμουν τότε 19 ἑτῶν—μοῦ πρότεινε νὰ πάρω γιὰ ἄντρα μου τὸν

πλουσιότερο τοῦ χωριοῦ μας, ἓνα γέρο κτηματία πενηντά-
 ρη, πού τὰ λεφτά του τὰ εἶχε κάνει στή ξενητεία. Αὐτὴ τὴ
 λεπτομέρεια τὴ λέω γιὰ νὰ καταλάβετε καὶ σεῖς ἐκεῖνο πού
 ἔλεγε ὁ κόσμος. Ἦταν, ἔλεγαν, πολὺ κακοστομαχισμένος
 ἀπὸ τὶς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς. Ὅμως ὁ πατέρας μου δὲν
 ἔβλεπε παρὰ μονάχα τὰ λεφτά του καὶ τὴ φήμη του, αὐτὰ
 τοῦ φτάναν, δὲν ἤθελε, δὲν σκεπτότανε τίποτε ἄλλο. Δοῦλος
 κι' αὐτός, σκλάβος τῆς κοινωνίας, δὲν ἔβλεπε παρὰ μονάχα
 ὅσα ἢ μαγαρισμένη αὐτὴ ψευτοθεὰ τὸν ὑποχρέωνε νὰ δῇ
 μὲ τὰ δικά της μάτια. Ἔλαμπε ἀπὸ χαρὰ σὰν μοῦφερε
 τὴν εἶδησι ὅτι αὐτὸς ὁ ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος μέθελε γιὰ
 γυναῖκα του. Ξέρετε ποιά ἦταν ἡ ἀπάντησί μου; Ὅχι.
 Δὲν τὸν θέλω τοῦ εἶπα. Στὴν ἀρχὴ—μέρες πολλῆς—προσ-
 παθοῦσε νὰ μὲ πείσῃ μὲ τὸ καλό. Ἡ δική μου ὅμως ἀπάν-
 τησι ἦταν πάντα ἡ ἴδια. Ὅχι δὲν τὸν θέλω. Ὡς πού μιὰ
 μέρα ἀγριεμένος καὶ τρομερὸς μοῦ λέει. Δὲν ἔχεις τὸ δικαί-
 ωμα ἐσὺ νὰ θέλεις καὶ νὰ μὴ θέλεις. Ὅ,τι θέλω ἐγὼ εἶ-
 σαι ὑποχρεωμένη νὰ τὸ θέλεις καὶ σύ, καὶ ὅ,τι δὲν θέλω
 ἐγὼ καὶ σύ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ θέλεις. Ἐγὼ σ' ἔφερα στὸν
 κόσμο, ἐγὼ σὲ μεγάλωσα, ἐγὼ σὲ θρέφω μέχρι σήμερα,
 ἐγὼ θὰ κονονίσω καὶ τὸ μέλλον σου ὅπως μ' ἀρέσει ἐμένα.
 Αὐτὸ δὰ ἔλειψε νὰ μᾶς ἐπιβάλλεις τοῦ λόγου σου τὴ δική
 σου γνώμη. Ἄνθρωποι πού τοὺς θρέφουν ἄλλοι δὲν
 ἔχουν κανένα δικαίωμα νὰ ἔχουν γνώμη σὲ τίποτε, νὰ
 ὑπακούουν μονάχα ἐκεῖνον πού τοὺς θρέφει, τίποτε ἄλλο.

—Ὅσο γι' αὐτὸ πατέρα, πού μ' ἔφερες στὸν κόσμο δὲν
 σοῦ χρωστάω τίποτε, αὐτὸ τὸ καταλαβαίνεις καὶ μονάχος
 σου. Πού μ' ἐμεγάλωσες; Γι' αὐτὸ σ' εὐχαριστῶ καὶ σ'
 εὐγνωμονῶ, ἂν κι' εἶχες ὑποχρέωσι νὰ τὸ κάμης. Τὸ μόνο
 πού μὲ ὑποχρεώνει ἀπέναντί σου ἀληθινά, πραγματικά,
 εἶναι τὸ ὅτι μὲ θρέφεις τώρα—τώρα πού εἶμαι πιά σὲ
 ἡλικία νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου μοναχὴ μου—ἀλλὰ ἐτελεί-
 ωσε, ἀπὸ σήμερα καὶ πέρα δὲ θὰ σὲ ἐπιβαρύνω πιά πατέ-
 ρα, οὔτε μιὰ πεντάρα. Ἐγὼ θὰ τὸν θρέφω τὸν ἑαυτό μου
 ἐγὼ μὲ τὸν κόπο μου. Μόνο καὶ μόνο γιὰ νᾶχω τὸ δικαίω-
 μα ὅταν θέλω νὰ λέω θέλω κι' ὅταν δὲν θέλω νὰ λέω δὲν
 θέλω. Ἡ ἀπάντησίς του ἦταν ἓνα χαστοῦκι καὶ μιὰ βλα-
 στήμια. Σῦρε στὸ διάλογο, μοῦ εἶπε, ξεκουμπίσου ἀπὸ μπρο-
 στά μου καὶ νὰ μὴ σὲ ξαναἰδοῦν τὰ μάτια μου, ἀχάριστο,
 ἐλεεινὸ πλάσμα. Ὅ,τι μὲ πρόσταξε ἔκαμα, ἔφυγα ἀπὸ τὸ
 σπίτι μου καὶ μέχρι σήμερα δὲν ἔδωσα τὸν κόπο στὰ μά-
 τια του νὰ μὲ ξαναδοῦνε. Τώρα μᾶς χωρίζει χάος πιά. Αὐ-
 τὸς νομίζει πὼς πῆρα τὸ δρόμο τοῦ διαόλου καὶ μ' ἀπο-

κλήρωσε, ἐνῶ ἐγὼ πιστεύω μὲ ὅλη μου τὴ συνείδηση πῶς περπατῶ τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀγαπῶ. Τὸν ἀγαπῶ τὸν πατέρα μου σὰν νὰ μὴν εἶχε συμβῆ τίποτα, ὅπως καὶ δὲν συνέβη. Ὅσα ἔκαμε καὶ ὅσα εἶπε δὲν ἦταν θέλημα δικό του, ἦταν τὸ θέλημα τῶν ἄλλων, τὸ θέλημα τῆς Κοινωνίας. Θὰ ρωτήση κανεῖς. Μὰ ἐπὶ τέλους τί εἶναι αὐτὴ ἡ Κοινωνία; Κανένα τέρας πού καταπίνει ὅποιον δὲν ὑπακούει στὰ προστάγματά της; Τὶ ἄλλο εἶναι ἡ Κοινωνία παρὰ ἐγώ, ἐσύ, ὁ ἄλλος, ἓνα σύνολο τέλος πάντων ἀνθρώπων καμωμένο ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους; Σύμφωνοι, αὐτὸ εἶναι ἡ Κοινωνία, ἀλλὰ τὸ ἀκατανόητο, τὸ τερατῶδες εἶνε τοῦτο. Ὅτι ἐνῶ ὡς σύνολο ἔχει μιὰ ἐνιαία ἀντίληψη γιὰ ὅλα, ὡς ἄτομο διαφωνεῖ. Κάθε ἓνας χωριστὰ ἔχει ἐντελῶς ἀντίθετα αἰσθήματα, ἀντίθετες ἀντιλήψεις γιὰ τὸ καλὸ, γιὰ τὸ κακό, γιὰ τὸ δίκαιο, γιὰ ὅλα ἐν γένει τὰ πράγματα. Ὅ,τι κάνει ὡς σύνολο, τὸ ἀρνιέται, τὸ συχαίνεται ὡς ἄτομο. Ὁ πατέρας μου, μιὰ καὶ μιλοῦμε γι' αὐτὸν ἅς πάρομε παράδειγμα τὸν πατέρα μου, γιατί νομίζετε ἐπέμενε νὰ μὲ δώση σ' αὐτὸν τὸν κύριο ἄνθρωπο; Εἶχε καμμιά ἰδιαίτερη ἐκτίμησι σ' αὐτόν; Ὁχι. Ἦξερε πολὺ καλὰ ὅτι ἂν τὸν ἐχώριζες ἀπὸ τὰ λεφτὰ του δὲν τοῦμενε καμμιά ἄλλη ἀξία. Ἀλλὰ τότε γιατί λοιπόν; Ἐχει ἐκτίμησι στὴ Κοινωνία, σούλεγε, τὸν ἐκτιμᾷ καὶ τὸν σέβεται ὅλος ὁ κόσμος. Ὁλος ὁ κόσμος τὸν ἐκτιμοῦσε καὶ τὸν σεβότανε, στὰ καφενεῖα, στὴν ἐκκλησία, στὴν πλατεία, στὴν ἀγορά, ἂν κατόρθωνες ὅμως νὰ μπῆς κρυφὰ μέσα στὸ σπίτι τοῦ καθενὸς θ' ἄκουγες. Ἄν ἀφαιρέσης τὰ λεφτὰ ἀπ' αὐτὸν τὸν καμπόσο δὲν μένει ἄλλο παρὰ ἓνα γουροῦνι ὄρθιο. Μπράβο του, θάλεγε ἡ Κοινωνία γιὰ τὸν πατέρα μου, τὰ κατάφερε κι' ἔκαμε γαμπρὸ τὸν τάδε καὶ θὰ θαύμαζαν, θὰ θαύμαζαν ἂν ἦσαν ἔστω καὶ δυὸ ἄνθρωποι πού θὰ κουβέντιαζαν μαζί. Μόλις χωρίζανε ὅμως καὶ θὰ βρισκότανε καθένας μοναχὸς του θάλεγε. Κρῖμα τὸ κορίτσι, τὸ χαντάκωσε ὁ πατέρας του. Πάντα στὸν ἑαυτό του κανεῖς, ὅταν δὲν τὸν ἀκούει ἄλλος λέει τὴν ἀλήθεια. Κι' ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου αὐτὸ ἔλεγε στὸν ἑαυτό του ὅταν βρισκότανε μόνος, τὴν ἀλήθεια. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια δὲν μπόραγε νὰ φθάσῃ ἴσα με τ' αὐτιά του, τὴν ἔπνιγε ἡ μεγάλη βοή τῆς ψευτιάς, ἡ μεγάλη βοή τῆς Κοινωνίας. Εὔγε τοῦ τάδε τὶ ἔξυπνος ἄνθρωπος, τὶ ὁμορφα πού τὰ κατάφερε, ἔκαμε γαμπρὸ του τὸν τάδε, αὐτόν τὸν σπουδαῖο, τὸν σημαντικὸ ἄνθρωπο!!! Εὔγε του.

(ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΑΜΠΟΥΖΟΣ